

CDN

Centrum Doskonalenia Nauczycieli
w Koninie

ZMIANY PROGRAMOWE W KSZTAŁCENIU OGÓLNYM W SZKOLE PODSTAWOWEJ

ETYKA

Opracowała:

Małgorzata Ptak – doradca metodyczny MODN

Założenia nowej podstawy programowej etyki

Etyka jest przedmiotem, który pozwala efektywnie realizować cele praktyczno-wychowawcze.

Ich realizacja w ramach edukacji etycznej wiąże się z:

- rozwijaniem wrażliwości aksjologicznej, refleksyjności i sprawczości uczniów,
- kształtowaniem zachowań i postaw moralnie wartościowych,
- wdrażaniem do samokształcenia, samorozwoju i współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

Założenia nowej podstawy programowej etyki

Kształcenie etyczne intensyfikuje rozwój moralny ucznia pojmowany jako proces stopniowego przechodzenia od heteronomii do autonomii oraz od postaw egoistycznych do altruistycznych.

- **Rzwoj moralny ucznia jest skorelowany z rozwojem myślenia moralnego.**
- **Rozwijanie zdolności myślenia moralnego.**

Założenia nowej podstawy programowej etyki

Kształcenie etyczne (edukacja etyczna) polega na:

- nabywaniu wiedzy z zakresu etyki;
- doskonaleniu umiejętności składających się na myślenie moralne;
- rozwijaniu kompetencji moralno-etycznych pojętych jako zdolności stosowania wiedzy etycznej i myślenia moralnego w praktyce.

Założenia nowej podstawy programowej etyki

W swoim wymiarze aksjologiczno-normatywnym podstawa programowa etyki zogniskowana jest na klaryfikowaniu dwóch kluczowych wartości: **godności osoby oraz dobra wspólnego.**

Edukacja etyczna pełni funkcję integrującą różne oddziaływania edukacyjne, obejmujące różne sfery: indywidualną i społeczną, fizyczną i duchową, intelektualną, emocjonalną i behawioralną.

Założenia nowej podstawy programowej etyki

Wyeksponowanie aksjologiczno-normatywnego wymiaru edukacji jako takiej (*nauki, wiedzy oraz uczenia się*).

Warto podkreślić, że edukacja etyczna pozwala w pogłębiony sposób zinterpretować istotne zapisy w rodzimym prawie oświatowym, odwołujące się do wychowawczego aspektu edukacji i tym samym zrozumieć wychowawcze zadania szkoły, w szczególności zadania nauczyciela.

PORÓWNANIE ZAPISÓW DOTYCZĄCYCH CELÓW KSZTAŁCENIA

Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych

Kształtowanie wrażliwości aksjologicznej i refleksyjności

Rozpoznawanie swoich obowiązków wobec najbliższego otoczenia, rodziny i szkoły

Tworzenie wypowiedzi

Przygotowanie do rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji

Kształtowanie postaw

Dostrzeganie różnorodności postaw i zachowań ludzi

Samokształcenie

Wyrażanie opinii i wartościowanie zjawisk społecznych na poziomie społeczności szkolnej i społeczności lokalnej

Zapis w dotychczasowej podstawie programowej dla klas IV–VI

I. Kształtowanie refleksyjnej postawy wobec człowieka, jego natury, powinności moralnych oraz wobec różnych sytuacji życiowych

Zapis w nowej podstawie programowej dla klas IV–VIII

I.1. Rozwijanie percepcji i wyobraźni moralnej
I.2. Rozwijanie empatii
I.3. Klaryfikacja wartości [uściślenie, wyjaśnienie znaczenia]

II. Rozpoznawanie swoich obowiązków wobec najbliższego otoczenia, rodziny i szkoły

III.1. Wspomaganie ucznia w interioryzowaniu

[przyswajaniu] wartości i norm moralnych

III.2. Charakteryzowanie i kształtowanie postaw moralnych –

w szczególności postawy szacunku wobec każdego człowieka

IV.4. Rozwijanie samoświadomości moralnej

III. Przygotowanie do rozpoznawania podstawowych wartości i dokonywania właściwej ich hierarchizacji

I.3. Klaryfikacja wartości
I.4. Analizowanie doświadczeń moralnych
III.1. Wspomaganie ucznia w interioryzowaniu wartości i norm moralnych

IV. Dostrzeganie różnorodności postaw i zachowań ludzi

I.1. Rozwijanie percepcji i wyobraźni moralnej

I.4. Analizowanie doświadczeń moralnych

V. Wyrażanie opinii i wartościowanie zjawisk społecznych na poziomie społeczności szkolnej i społeczności lokalnej

II.2. Ćwiczenie umiejętności kulturalnego i precyzyjnego wypowiedzenia się

II.4. Formułowanie sądów wartościujących oraz ich uzasadnianie

II.5. Rozwijanie umiejętności dyskusowania

PORÓWNANIE ZAPISÓW DOTYCZĄCYCH TREŚCI NAUCZANIA

Dotychczasowa podstawa programowa

1. Poznawanie siebie,
dostrzeganie cech
indywidualnych własnych
i najbliższych osób

Nowa podstawa programowa

Uczeń:

I.1 c) posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych;

III.1) wyjaśnia, co to znaczy być osobą; objaśnia pojęcie godności człowieka;

III.2) wie, że ze względu na swoją wartość – osobową godność – jest równie wartościowym człowiekiem jak inni ludzie;

III.3) zna i rozwija swoje zalety, rozpoznaje i eliminuje swoje wady

2. Wyjaśnianie prawdziwego znaczenia własnych zachowań oraz ich przyczyn i konsekwencji

Uczeń:

I.1) zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych:

a) posługuje się pojęciami niezbędnymi do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny: decyzja, czyn, sprawczość, konflikt, problem, podmiot działania (autor, sprawca), adresat działania, intencja działania, motyw działania, treść działania, skutek (konsekwencja), okoliczności działania;

b) rozpoznaje i nazywa wybrane emocje oraz uczucia: radość, smutek, strach, wstręt, zdziwienie, gniew, akceptacja, duma, miłość, nienawiść, przyjemność, przykrość, poczucie szczęścia, poczucie wstydu, poczucie winy, zazdrość

3. Człowiek jako osoba;
godność człowieka

Uczeń:

III.1) wyjaśnia, co to znaczy być osobą;
objaśnia pojęcie godności człowieka;

4. Przyjmowanie
odpowiedzialności za siebie

Uczeń:

III.4) zna swoje podstawowe prawa
i obowiązki (ucznia, dziecka)
oraz wypełnia własne obowiązki;
III.9) wyjaśnia, czym jest sumienie
i jaką pełni rolę w życiu człowieka;

5. Prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania, w tym także w ruchu drogowym

Uczeń:

I.10) wyjaśnia, czym jest zasada (norma, reguła) moralna i podaje przykłady zasad (norm, reguł) moralnych;

I.11) wyjaśnia genezę norm moralnych;

I.12) wyjaśnia, na czym polega uniwersalny charakter norm moralnych (roszczenie do uniwersalności);

II.14) zna i wyjaśnia formułę zasady niekrzywdzenia oraz posługuje się tą zasadą do rozważania wybranych problemów moralnych;

II.15) zna i wyjaśnia formułę zasady miłości osoby (bliźniego) oraz posługuje się tą zasadą do rozstrzygania wybranych problemów moralnych;

5. Prawa i obowiązki,
zasady i reguły
postępowania,
w tym także w ruchu
drogowym

Uczeń:

II.16) zna i wyjaśnia formułę zasady
sprawiedliwości
oraz posługuje się tą zasadą do rozstrzygania
wybranych problemów moralnych;

II.17) wyjaśnia, na czym polega zasada fair
play;

II.18) zna i wyjaśnia formułę zasady
solidarności oraz podaje przykłady działań
solidarnych;

III.4) zna swoje podstawowe prawa i obowiązki
(ucznia, dziecka) i wypełnia własne obowiązki

6. Uczestnictwo
w grupie,
porozumiewanie
się z innymi

Uczeń:

II.6) wyjaśnia, co to znaczy, że rodzina jest dobrem wspólnym:

II.6) a) podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego rodziny;

II.7) b) angażuje się we wspólne działania realizowane przez koleżanki i kolegów z klasy;

II.8) wyjaśnia, co to znaczy, że ojczyzna jest dobrem wspólnym;

II.8) a) podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego ojczyzny;

II.12) wie, że konflikty są jednym z elementów życia społecznego, potrafi rozwiązywać konflikty (np. w szkole, w domu), nie uciekając się do przemocy

7. Wolność i jej różne rozumienie, autorytety i wzory osobowe

Uczeń:

I.1) a) zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne

do opisu przeżyć i działań moralnych:
(...) sprawczość;

I.1) d) zna i objaśnia podstawowe pojęcia związane z oceną moralną:

(...) wzór, autorytet, odpowiedzialność;

I. 8) wymienia główne czynniki ograniczające świadomość

i dobrowolność ludzkich działań;

I.20) objaśnia, czym jest (...) nietykalność osobista, (...) tolerancja, (...) wolność polityczna

8. Praca i jej wartość dla człowieka

Uczeń:

IV.4) dostrzega i wyjaśnia związek między uczeniem się a wykonywaną pracą; wyjaśnia znaczenie pracy zarobkowej;

IV.5) podejmuje namysł nad problemem własności intelektualnej; wyjaśnia, czym jest plagiat, oraz formułuje ocenę moralną dotyczącą plagiatu;

IV.7) jest świadomy, że postęp cywilizacyjny dokonuje się dzięki wiedzy; wyjaśnia, dlaczego wiedza jest dobrem (wartością);

IV.8) objaśnia, czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu;

9. Uzasadnianie opinii, wydawanie sądów, kryteria ocen, m.in. w odniesieniu do zjawisk społecznych na poziomie małej grupy, społeczności szkolnej i społeczności lokalnej

Uczeń:

I.1) d) zna i objaśnia podstawowe pojęcia związane z oceną moralną: dobro, zło, wartość, kryterium, zasada (norma, reguła), postawa, cnota, wada, obowiązek, sankcja, sumienie, wzór, autorytet, odpowiedzialność, prawo naturalne, prawo stanowione, godność, prawa człowieka, natura ludzka, prawda, szczęście;

I.1) e) zna i posługuje się głównymi kategoriami deontycznymi: działania nakazane, zakazane, dozwolone, nadobowiązkowe (supererogacyjne);

I.14) wyjaśnia, czym jest bioetyka; podaje przykłady problemów bioetycznych oraz przedstawia własne stanowisko w wybranych kwestiach bioetycznych (aborcja, eutanazja, inne).

9. Uzasadnianie opinii,
wydawanie sądów,
kryteria ocen,
m.in. w odniesieniu
do zjawisk społecznych
na poziomie małej
grupy, społeczności
szkolnej
i społeczności lokalnej

Uczeń:

II.2) uzasadnia, dlaczego należy okazywać szacunek innym osobom;

II.19) wie, że kłamstwo – tak w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym – jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych przejawów zła moralnego; analizuje problem kłamstwa i formułuje ocenę moralną dotyczącą kłamstwa;

IV.5) podejmuje namysł nad problemem własności intelektualnej; wyjaśnia, czym jest plagiat oraz formułuje ocenę moralną dotyczącą plagiatu;

V.3) jest świadomy, że przyroda jest dobrem, które należy chronić i uzasadnia potrzebę ochrony przyrody.

Treści nauczania z podstawy programowej gimnazjum w nowej podstawie

- 1) Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka.
- 2) Rola i znaczenie sumienia w ocenie moralnej i dla wewnętrznego rozwoju człowieka.
- 3) Samowychowanie jako droga rozwoju.
- 5) Człowiek wobec wartości; człowiek wobec cierpienia i śmierci.
- 6) Moralność a religia, wiedza i polityka.
- 9) Normy i wartości demokratyczne leżące u podstaw aktywności społecznej na poziomie małej grupy, szkoły, społeczności lokalnej.
- 10) Moralne aspekty stosunku człowieka do świata przyrody.

KOMENTARZE, WNIOSKI I REKOMENDACJE

Etyka a ramowe plany nauczania

Nie ma zmian – nadal o liczbie godzin decyduje dyrektor szkoły.

Komentarz - uzasadnienie zmian

Nowa podstawa programowa uzupełnia cele kształcenia edukacji etycznej w taki sposób, aby były one wyraźnie **skorelowane z celami kształcenia ogólnego** oraz **wpisywały się w ideę kompetencji kluczowych zorientowanych na uczenie się przez całe życie.**

Zaproponowany sposób uporządkowania celów kształcenia wiąże się m.in. z potrzebą **wyeksponowania celów samokształceniowych, jako najlepiej przystających do idei uczenia się przez całe życie.**

Komentarz – treści nauczania

Części 7 i 8 podstawy programowej zawierają **zagadnienia o charakterze fakultatywnym**. Nauczyciel **powinien** w każdym roku realizowania podstawy programowej z grupą uczniów kontynuującą edukację etyczną zrealizować:

- **przynajmniej trzy wybrane** (*przez siebie i/lub przez uczniów*) problemy moralne - część 7,
- **przynajmniej trzy zagadnienia z zakresu historii etyki** – część 8 (*wprowadzając te treści od szóstej klasy szkoły podstawowej*).

Komentarz – treści nauczania

- W części 7 podstawy przedstawiono jedynie propozycje, w ramach których uczniowie mogą rozważać problemy moralne, nie przesądzając, jakie treści zostaną poddane analizie.

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

- W pracy edukacyjnej **główny nacisk należy położyć na rozwijanie wrażliwości aksjologicznej i refleksyjności ucznia**, z czym wiąże się konieczność doskonalenia myślenia moralnego uczniów.
- Zakłada się, że istnieje wyraźna korelacja między rozwijaniem myślenia moralnego i realizacją wielu celów edukacyjnych (w tym wychowawczych).
- Zaleca się, aby w ramach zajęć z etyki **szczególną uwagę poświęcić pracy nad rozwijaniem zdolności myślenia moralnego**, które jest nadbudowane na podstawowych strukturach myślenia ludzkiego (*szeroko rozumianego*).

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

Przygotowując plan pracy dydaktycznej z przedmiotu etyka, warto:

- uwzględniać wybrane treści nauczania realizowane przez uczniów na lekcjach innych przedmiotów;
- nawiązywać do lektur szkolnych, których treści mogą stanowić wartościowy materiał wyjściowy lub/i ilustracyjny dla omawianych zagadnień etycznych;
- uwzględnić łączenie edukacji etycznej z elementami edukacji filmowej.

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

Specyfika etyki jako przedmiotu nieobowiązkowego powoduje, że nauczyciel tego przedmiotu powinien mieć na uwadze, że w prowadzonych przez niego zajęciach mogą uczestniczyć uczniowie w różnym wieku i o zróżnicowanej wiedzy etycznej.

- **Ważnym zadaniem nauczyciela jest umiejętne dobieranie zadań edukacyjnych dostosowanych do wieku i możliwości uczniów.**

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

Planowanie i realizowanie zajęć z etyki wymaga od nauczyciela daleko idącej autonomii w wyborze zadań edukacyjnych i metod ich realizacji, dostosowanych do intelektualnych, emocjonalnych i społecznych możliwości uczniów.

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

- Wiele wartościowych materiałów dydaktycznych znaleźć można na stronie internetowej **Stowarzyszenia Edukacji Filozoficznej „Phronesis”**.
- Pomocą mogą służyć materiały edukacyjne zamieszczone na stronie internetowej **Etyka w szkole**. Szczególnie warto zapoznać się z działem „Polecamy książki”, w którym znaleźć można obszerną i aktualizowaną listę książek o problematyce filozoficznej i etycznej dla dzieci i młodzieży.

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

- Program ORE i CBA:

„Etyka nie tylko dla smyka”

- poradnik dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej:

<https://www.ore.edu.pl/aktualnosci-start/6190-etyka-nie-tylko-dla-smyka>

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

Filmoteka Szkolna - można tu znaleźć filmy fabularne i dokumentalne, ciekawe scenariusze zajęć, które można twórczo modyfikować pod kątem celów kształcenia wymienionych w podstawie.

NINATEKA – zasób archiwalnych materiałów audiowizualnych, m.in. spektakli teatralnych, dokumentów, reportaży, animacji, które mogą stanowić uzupełnienie lekcji.

Wnioski i rekomendacje dla nauczycieli

- Propozycje metodyczne dla nauczycieli etyki:

Kierunek → Wartości. Inspiracje metodyczne nie tylko dla nauczycieli etyki (Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM)

Prezentacja została przygotowana na podstawie:

- **Rozporządzenia MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej** wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej;
- **Rozporządzenia MEN z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej** wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (ze zm.);
- **Rozporządzenia MEN z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania** dla publicznych szkół;
- materiałów z konferencji ORE w dniu 24.03.2017 r. i prezentacji dra Jacka Frydrycha;
- opracowań własnych.

Małgorzata Ptak

**MIEJSKI OŚRODEK
DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w KONINIE**

**ul. Sosnowa 6
62-510 Konin
tel/fax 632433352
lub 632112756**

**sekretariat@modn.konin.pl
www.modn.konin.pl**

**CENTRUM
DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
W KONINIE**

**ul. Sosnowa 14
62-510 Konin
tel/fax 632456195
lub 632422332**

**cdn@cdnkonin.pl
www.cdnkonin.pl**